

Proje ve montaj işleri özel ortaklıklara yaptırılacak

TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU' NDA GERİ BİR ADIM

TEK, Türkiye'de elektrik enerjisi üretim ve iletimini tek elden yapan yetkili bir kuruluş. Her yıl milyarlık yatırımların projelendirme ve tesis çalışmalarını yapıyor, yaptırıyor. Bugünkü kadrolarının bir bölümü, TEK kurulmazdan önce ETİBANK'ta çalıştı, proje ve tesis hizmetlerini yürüttü. TEK yasayla kurulduktan sonra ETİBANK'tan alınıp TEK içinde yeniden oluşturulan enerji bölümünde de bu görev sürdürüldü. Zamanla iş hacmi genişleyen ve iş bölümü artan Kurum'da, proje yapım ve montaj hizmetlerinin ağırlıklı bölümü kendi kadrolarınca karşılandı. Bugün Kurum'da santral projelendirilmesi hariç, hatlar ve trafo merkezlerinin proje ve montajı için gerekli nitel birikim sağlanmış durumda. Proje yapım çalışmalarında da ağırlık, büyük oranda trafo merkezleri üzerinde yoğunlaşıyor.

Teknik kadroları binlerle ifade edilen, iyi örgütlü sayılabilecek bir yapıya sahip TEK için bundan sonrası, mühendislik hiz-

metlerinde gelişmesini daha da artıracığı bir dönem olarak görülebilirdi. Akla en yakın olanı da bu, çünkü birikimin eritilmesi yada dağıtılması gibi bir amaç olamaz. Oysa birtakım yeni gelişmeler var ki, ister istemez tersini düşündürüyor.

Sözü geçen mühendislik hizmetlerinin yeterince çabuk yürütülmediği gerekçesinden hareket eden TEK Yönetim Kurulu, bundan böyle proje ve tesis yapımının özel şirketler eliyle yürütülmesini uygun görmüş. Kurulacak şirketlere Kurum da ortak olacak. Alınan kararları şöyle sıralayabiliriz:

1. Proje yapımı için yurt dışından uzman mühendis getirilip istihdam edilmesi ve bunlar kanalı ile genç mühendislerin proje yaparken eğitilip yetiştirilmesi-
2. Proje hizmetleri için Türkiye içinde Kurum'un ortak olacağı en az 3 proje şirketi kurulması ve bu şir-

ketler vasıtasıyla yurt içinden yetenekli mühendislerin temin edilmesi, bu da yeterli olmazsa buralara yurt dışından uzmanlar getirilip istihdam ettirilmesinin hedef alınmasına,

3. Tesis yapımı için ortaklıklar şeklinde en az 4 şirket kurulmasına,
4. (1),(2),(3) maddelerinin Genel Müdürlüğün hazırlatacağı bir raporun Yönetim Kurulunca onaylanmasını müteakip uygulama alanına konulmasına, o zamana kadar da tesis konularının mümkün olduğu kadar ihale yoluyla (gerektiğinde malzeme temini ve proje yapımı da dahil) gerçekleştirilmeye çalışılmasına."

Öteden beri yurt dışından "uzmanlar" gelir, özellikle araştırma ve etüd evresinde daha verimli çalışma yapabilmek için, üst düzeyde bilgi ve tekniklere gereksinme duyulabilir, bu doğaldır. Ancak uzman diye nitelendirilen kişi yada danışman grupları, kredi koşuluna bağımlı kalındığından, genellikle uzmanlık niteliğinden yoksun kişilerdir. Bu kişiler çalışmalarda, yarar yerine zarar getirebilmektedirler, örnekleri görülmüştür. Salt proje yapımı için ise "uzman" gerekli değildir. Bu konuda her alanda olmamakla birlikte önemli ölçüde bilgi ve beceri birikimi sağlanmış ve başta da belirttiğimiz gibi santral tasarımları hariç yeterli yapım hizmeti sağlanabilmektedir.

Alınan kararların birtakım etkisizliklerin giderilmesi amacını taşıdığı söylenemez. Açıkça belirtilen nokta, temel alınan gerekçe ne olursa olsun, proje ve tesis yapımının mutlaka Kurum'un ortak olacağı şirketler eliyle yürütülmesidir. Asıl üzerinde durulması gereken de budur.

İkinci ve üçüncü maddelerde, bu girişimin gerekçesiyle ilişkili belirgin bir yargı göze çarpıyor. Bu girişim "hizmetlerdeki gecikme"Men kaynaklandığı halde, başta belirttiğimiz nitelik birikimi adeta

yok sayılmakta, bir anlamda Kurum elemanlarına güvensizlik belirtilmektedir. Proje ve montaj ünitelerinde yönlendirici elemanlara gereksinme duyulabilir ve şimdilik bu eksiklik de söz konusu değildir. Ancak sayıca yeterlilik bir yana, mevcut kadroların herşeyin ötesinde bir "yetenekli mühendis" kavramının ortaya atılmasında payı yoktur, kendinden menkul bir düşüncedir bu. Kadroların sayıca artırılması, iş akışının hızlandırılması vb. iç işleyişe ilişkin sorunlar, ayrı bir değerlendirme platformunun konularındadır, tç işleyişe ilişkin sorunlar, bu denli örgütlü hizmetlerin Kurum dışına kaydırılması yersiz isteğine temel olamaz.

Gerçekten de belirli bir örgütlülük düzeyine getirilmiş hizmetlerin, ayrı ayrı şirketlere bölünmesi düşüncesi anlaşılır olmaktan uzaktır. Yatırım konularında farklı mühendislik hizmetleri arasında, birbirleriyle ilişkisi de gözönünde tutularak eşgüdüm sağlanması gözetilir. Bir tesisin kurulması etüd, planlama, projelendirme ve montaj gibi mühendislik hizmetlerini kapsamaktadır. Kâr amacına yönelik özel şirketler eşgüdümlü çalışmayı sağlayamayacakları, sağlamak zorunda da olmadıkları için, işlerin hızlanması değil tersine yavaşlaması söz konusudur. Şirketler eliyle yürütülecek mühendislik hizmetlerinin Kurum'a daha pahalıya malolacağını ise belirtmeye gerek yok.

Hizmetlerin şirketler eliyle daha ileri nitel boyutlar kazanacağı da öne sürülen savlar arasında. Kurulacak şirketlerin gereksindiği "yetenekli" elemanlar belirtildiği gibi yurt içinden yada dışardan sağlanacak. Ancak yurt içinden "yetenekli" mühendis sağlanamaması gibi bir olasılığın peşinen ileri sürülmesiyle, teknik hizmet ithaline öncelik tanınacağı anlaşılıyor. Bunun ise proje ve montaj çalışmalarında yarar getirmeyeceği yukarıda söylendi. Büyük bir olasılıkla yine TEK'in pek güvenilmeyen kadroları çekilmeye çalışılacak, kadrolarla birlikte bilgi birikimi

de. Bütün bunlar TEK'in dışında özel bir TEK oluşturmak anlamına geliyor.

Şirketler kurulduktan sonra TEK'deki proje ve montaj servislerinin ne işle uğraşacağı sorusu ortaya çıkıyor. Bu soruya, proje ve tesis şirketleriyle TEK arasındaki görev bölüşümünün alacağı hicimlere göre yanıt verilebilir. Örneğin proje ve tesis hizmetleri, tümünü kapsamak üzere, artan oranlarda aktarılabilir yada belirli bir bölümü şirketlere verilir TEK'deki ilgili dairelerin kalan işleri yürütmesi, özellikle oldukça zahmetli tevisi at işlemlerini yüklenmesi istenebilir. Böylece ilgili daireler salt onay ve denetleme işlemlerini yapan yada bunların yanısıra, eski çalışmalarını da sürdüren bir işleyişe girebilirler. Bu durumda ise, ister istemez seyrekleşecek kadrolar, eskisinden de yoğun görevlerle yüklenecek: Proje yapımı, şartname hazırlanması, artan bürokratik işlemler, şirketlerin hazırladığı projelerin onay çalışmaları vb. Acaba geride kalan işleri yürütmek üzere, TEK'de istihdam edilmek için de yerli ve yabancı "yetenekler" aranacak mıdır? Herhalde TEK, ortaklık şirketlerine çok gerek duyulduğunu düşünmesine karşın, bunları bir başına bırakmak da istemeyecektir. Kuşkusuz bu konular, uygulamaya dönük raporların hazırlanması ve uygulamaya geçilmesiyle aydınlığa kavuşacak. Proje ve tesis şirketlerinin verimliliğinin, işlerliliğinin ve TEK'le ilişkilerinde ortaya çıkacak,örneğin malzeme temini gibi sorunların ayrıntılı irdelenmesi ayrıca ele alınmak durumunda.

Tekrar başa, ileri sürülen gecikme gerekçesine dönelim. Gecikme savı özellikle proje yapımı üzerinde somutlaşıyor ve dolaylı yoldan mühendislik hizmetlerinin kalitesine kadar indirgeniyor. Bu sav geçerli değil. Bugün yapılan projeler, yıllar önce anahtar teslimi yoluyla sağlanıyordu. Şimdi ise TEK kadrolarınca gerçekleştiriliyor. Azımsanmayacak, küçümsenmeyecek bir birikimdir bu. TEK'in görevi, bu birikimi koruyup

geliştirecek atılımları sağlamak için çaba göstermektir. Personel yasasıyla ekonomik hakları kısıtlanan teknik elemanların daha iyi olanakların etkisiyle zaman zaman kamu Kuruluşlarından uzaklaşmaları, kadroların genişlemesinde olumsuz bir etken olabilir. Bu noktada kamu kuruluşları, teknik elemanların yeterli ve kalıcı ekonomik haklara kavuşma mücadelesini benimsemeli, geçici tedbirlere itibar etmemelidirler. Sorunun bir boyutu da budur. Öte yandan enerji alanındaki yatırımlarda ortaya çıkan gecikmelerin nedenlerini, bu gecikmenin kaynağında değil uygulama noktasındaki hizmetlerde aramak yada göstermek eğilimi de yanlışdır. Egemen güçlerin ülke gerçeklerine ve toplumsal yarara aykırı politikalarının sonuçlarını gizlemek çabası, çok daha gerçekçi davranma olanağına sahip kamu kuruluşları yönetimlerini işte böyle sürükleyebiliyor.

Ortaklık şirketleri düşüncesi, temelde, TEK'in işlevini ve etkinliğini azaltıcı niteliktedir. Araştırma, etüd, planlama, malzeme temini, proje, montaj ve işletme hizmetlerinde merkezi ve eşgüdümlü işleyiş korunmak zorunda. Dış ülkelerdeki uygulamalar da bunun önemini ve gereğini açıkça gösteriyor. TEK için oldukça örgütlü ve yaygın bir konuma getirilmiş çalışma düzeninden geriye dönüşün, sözü edilen şirketler bir yana, kendinde enerji üretim hakkını gören özel kuruluşların ekmeğine yağ sürmek anlamına geldiği gözden ırak tutulmamalı. TEK, elindeki olanaklarla yalnız üretim, iletim ve dağıtımı değil, belli alanlarda imalatı da gerçekleştirebilecek bir kuruluş. Bugün yapımını sürdürdüğü bazı salt cihazlarını geliştirmesi, genişletmesi ve çeşitlendirmesi mümkün. Olumsuz ve zorlamalı tercihler, bu olanakların yitirilmesi tehlikesini de taşımakta.

Alınan kararlar geriye doğru atılmış bir adım. Bu karardan dönüleceği umulur. Kurum içindeki ünitelerin duyarlı tepkisi, TEK'in bütünlüğü ve ülke çıkarları açısından gerekli görülmelidir.